

Hogy az utóbbi intelmek valóság alapja volt, arra jó példa: Németországban a hallgatók és a pedagógusok sztrájkjal tiltakoztak a felsőoktatási könyvtárak állománygyarapítási kereteinek csökkentése ellen. (Az – sajnos – forrásunkból nem derül ki, hogy volt-e ennek a munkabeszüntetésnek fogantatója.)

Civil szervezésű sztrájk könyvtárak érdekében. Hm. Nem is akármilyen tett.

VOHLÍDALOVÁ, V.: Knihovny a politikové. = Čtenář, 51. köt. 3. sz. 1999. p. 66–68./

(Futala Tibor)

Információtőke

Az *információ* szótöve a „form”, azaz a forma. Ez egészül ki az „in”-nel, ami „-ban, ben”-t, „benne levőt” tesz ki. Következésképpen az információ „valami megformáltat” jelent, s így az élet legkülönbözőbb területein bizvást használható.

Az információ értéke tulajdonképpen a „valaminek megformáltságából, adottságából” vezethető le. Nevezetesen: az információ értéke abban gyökeres, hogy egy-egy végbemenő folyamatról lehet segítségével fogalmat alkotni. Az érték konkrétan szólva itt az, hogy ha egyes személyek, államok, testületek stb. nem rendelkeznek a végbemenő folyamatokról információval és ismeretekkel, könnyen e folyamatokon kívül találják magukat, ami felveti perspektíváik és biztonságuk kérdését. Innen nézvést s egyszersmind a szükséglet nézőpontjából az információ *tőke*.

Ha a tőke a kereslet és kínálat metszéspontjába kerül, *áru* lesz belőle. Ha az áru formailag megfelelőnek látszik, ám tartalmilag hamis, „antiáru”, dezinformáció a neve. A dezinformáció léte veti fel az áru minőségének a kérdését, amelynek garantálására a szabványosítás, a szakértői szemle és a certifikálás szolgál. Tehát: az információnak mint árunak formailag és tartalmilag egyaránt „ülnie” kell.

Ha elfogadjuk – s miért ne fogadnánk el –, hogy az információ tőke és áru, a szerző szükségesnek tartja egyfelől az imént szóba került alapfogalmak

több nézőpontból való megvilágítását (ennek részben szakirodalmi idézetekkel tesz eleget), másfelől pedig a problematika „holdudvarában” keletkező jelenségek szemrevételezését. Ilyen jelenség mindenekelőtt az, hogy az információnak *tulajdonosa* van, mégpedig korántsem csak a tulajdonlás vonatkozásában, hanem – és főképpen – abban a vonatkozásban, hogy van egy olyan személy, aki felel az információ minőségéért, megfelelő és objektív voltáért. E téren a helyzet felettébb komplikált: a „kóklerség” kiküszöbölése érdekében a szerző a tartalmi, tárgyi telítettségű információpiac szükséges volta mellett érvel. Ezt követően esik szó a *tömegtájékoztatásról*, amely egyfelől tömeges megértésre alkalmasnak tűnő, másfelől pedig a tulajdonos által egyoldalúan átadott információ. Továbbmenve: az *információs piac* esetenként kriminalizálódhat, s az információ benne fegyverként szolgálhat. Ajánlat e kellemetlen jelenség elkerülésére: az információpiac kialakítása és szabályozott működtetése.

Végül: felettébb nehéz az információ árának megállapítása. E tekintetben első rendben az alapismereteket kell értékelni, majd a belőlük levezetetteket. Legértékesebb az alapismeretekből közvetlenül levezetett információ.

/MAGNITOV, S. N.: Ponátie informacionnogo kapitala. = Naučno-tehničeskaâ informaciâ, 1. ser. 5. sz. 1999. p. 28–33./

(Futala Tibor)

Információs központok-könyvtárak térbeli kívánalmairól

Bármiféle épület fizikai és lélektani „jósága” több feltételnek való megfeleléstől függ. Ezek: atmoszféra, világítás, akusztika, működés, (szép) kilátás, szociális és lélektani feltételek. A felsorolt feltételek az elkészült épületben geometrikus, atmoszferikus, megvilágítási, hő- és hangbeli, mozgási és műkö-

dési, esztétikai és megjelenésbeli, színharmóniai és lélektani tulajdonságokként manifesztálódnak.

Az információs központokat-könyvtárakat 25 évre szokták tervezni. Eközben a tervezésükkel kapcsolatos követelményeknek mind általánosan,

mind speciálisan meg kell felelniük. A speciális követelményeket illetően: a fejlődés nyomán korszerűtlenné váltak a mereven hármastagolású épületek (állományi + szolgálati + személyzeti tér), s jóval oldottabb megoldások kívántatnak. Könyvtári vonatkozásban főként az állományi tér, illetve az állományi és szolgáltatási tér „szimbiózisa” okoz a tervezőknek gyakori szakmai fejtörést.

Az információs központok funkciói szempontjából a személyzeti tér nagyságrendjének eltalálása a legnehezebb, minthogy a személyzeten kívül a korszerű technikának is helyet kell találni benne. Mindent összevéve: az információs központok-könyvtárak középületnek minősülnek, s ehhez képest lehetőleg nem zajos, de jól megközelíthető telkekre kell őket megtervezni.

A nemzetközi szakirodalom egy-egy információs központtal-könyvtárral szemben a következő ismérvek meglétét várja el: flexibilitás, kompaktság,

elérhetőség (többek között a mozgáskorlátozottak számára is), bővíthetőség, variabilitás, szervezethezesség, kényelmesség, a működtetés veszélytelen és gazdaságos volta. Hangsúlyozandó követelmények az épületek tervezése közben: nem születhet esztétikailag és funkcionálisan egyaránt értékes épület az építészek és a könyvtárosok együttműködése nélkül; nem szabad eltekinteni az elkészült tervek szakmai és civil (olvasói) opponálásától; ajánlatos bel- és külföldön szétnézni az újonnan keletkezett vagy átalakított épületek között. Természetesen legjobb az új épület, de bővített vagy átalakított épületek között is szép számmal akadnak jó megoldások. Egyelőre Szlovákiában inkább csak bővítési-átalakítási lehetőségek kínálóznak.

/PROCHÁZKA, B.: Priestorové vzt'ahy pri výstavbe a prevádzke informačných centier. Faktor priestora v našej práci. = Bulletin CVTI SR, 3. köt. 2. sz. 1999. p. 3–8./

(Futala Tibor)

Használatvizsgálat és rendszertervezés az Alexandriai Digitális Könyvtár projektben

Az *Alexandriai Digitális Könyvtár (ADK)* olyan *geokönyvtár*, amely mind a különféle dokumentumokat, mind a használói kérdéseket a föld felszínének földrajzilag meghatározott helyei szerint határozza meg és hozza össze. A keresés történhet földrajzi nevek, de hosszúsági és szélességi adatok szerint is.

Az ADK egyike annak a hat digitális könyvtári projektnek, amelyet az NSF, a DARPA és a NASA indított el. Az ADK gyűjteménye és szolgáltatásai a földdel kapcsolatos információkra (térképek, képek, adatsorok, szövegek és egyéb) vonatkoznak, amelyek földrajzi helyekhez köthetők. A kezdetek 1989-re nyúlnak vissza. Az első prototípust Rapid Prototype-nak nevezték, és CD-ROM-on terjesztették (1995). Ezt követte a WWW-verzió 1996-ban, amelynek neve beta web prototype volt. Ez utóbbit alapos használati elemzésnek vetették alá, s ennek eredményeit felhasználták a jelenlegi Java-alapú interfész megtervezéséhez (neve: JIGI = Java Interface to Geospatial Information). A kísérleti rendszer fejlesztése azóta is folyik.

A rendszerrel kapcsolatban két fő kérdés tehető fel: milyen információ áll rendelkezésre egy bizonyos földrajzi övezetről (az övezetet egy térkép-böngészőn lehet meghatározni), s hol található egy

bizonyos, nével jelölt földrajzi hely. A kérdéseket egyéb paraméterekkel (idő, dokumentumtípus, földrajzi jelenség stb.) is ki lehet egészíteni.

Innovatív és folyamatosan kibontakozó rendszerek használati kiértékelése magával vonja a használók felkészítését is. A ciklus a következő: a fejlesztő felépít egy működő modellt, a használókat megismertetik az új lehetőségekkel, a használók további funkcionális fejlesztést kérnek, a fejlesztők ennek alapján módosítják a rendszert. Így történt az ADK esetében is.

Az ADK projekt három fő tevékenységi iránya a következő: alapkutatások végzése, egy kísérleti modell felépítése, a modell használatának kiértékelése. A *kutatás* célja az volt, hogy megalapozzon egy megosztott digitális könyvtárat, amely hatáson és hatékonyan képes gyűjteni, visszakeresni és szolgáltatni a földre vonatkozó és képdokumentumokat. (Néhány kutatási téma: hierarchikus metaadat-struktúrák, többszintű szerverek használata weben, képminőség, tezauruszok a digitális könyvtárban stb.)

Az ADK rendszerarchitektúráját és használói interfészeit a *kísérleti modell* számára egy számítógépes szakemberekből, földrajztudósokból, könyv-